

Oponentní posudek na habilitační práci Judr. Radky MacGregor Pelikánové, Ph.D., LL.M., MBA

Corporate Social Responsibility for Fair Commercial Practices and Intellectual Property – Real Potential?

Předkládaná monografie v anglickém jazyce z roku 2019 je založena na syntéze mnoha legislativních zdrojů a publikovaných výsledků a jejich vzájemných vztahů v oblasti společenské odpovědnosti podniků (dále jen CSR) a ochrany duševního vlastnictví (dále jen IP) a jejich významu a potenciálu pro zamezení nekalé soutěže, nastavení a rozvoji spravedlivých obchodních praktik. Hlavní cíl slovy autorky této práce je nalezení odpovědi na otázky zda, 1) má CSR potenciál podporovat férovou obchodní praxi a zda je tento potenciál dostatečně rozvíjen a zda, 2) má CSR potenciál pro podporu inovací, invence a správné značení výrobků a je tento potenciál rozvíjen.

V úvodu definuje autorka pojmy udržitelnost, potažmo CSR a IP zasazuje do historického a politického kontextu EU, vymezuje jejich propojení. Vlastní zkoumání představuje jako legitimní cestu pro hledání odpovědi na výše uvedené otázky, resp. potvrzení vlastních hypotéz. Autorka v jednotlivých kapitolách a po krocích předkládá množství primárních a sekundárních zdrojů a vlastních prací pro jejich potvrzení. Kapitola 1 se konkrétně věnuje vymezení termínů podnikatelské udržitelnosti a společenské odpovědnosti v kontextu udržitelnosti a sociální odpovědnosti celé společnosti, nastiňuje historickou emancipaci těchto fenoménů skrze přístupy a legislativu a normy v rámci EU přes ochranu před nekalými obchodními praktikami (dále pak v kapitole 3) k ochraně duševního vlastnictví (více v kapitole 5) a k hodnocení jejich vlivu na férovou obchodní praxi v kapitole 6. Kapitoly tak na sebe logicky navazují a vytvářejí teoretický rámec pro potvrzení hypotéz.

V kapitole zdroje a metody představuje jednotlivé typy metodologických přístupů a designů vhodné pro výzkum předkládané problematiky. Metodologické přístupy však představuje pouze obecně v nejširším rámci a nikterak je nepropojuje s vlastní prací ani dále v celé monografii. Lze se jen domnívat, že poukazuje na metodologii použitou v citovaných pracích (?). Zhuštěný přehled metodologických přístupů neposkytuje prostor pro konzistentní propojení metod a jejich využití v citovaných zdrojích. Tím, že neuvádí konkrétní příklady, snižuje pedagogickou hodnotu a validitu celé práce. V některých případech cituje všeobecně známé postuláty a principy (kvantitativní výzkum), daleko většího rozsahu a propojení s vlastní prací by si naopak zasloužila metodologie zmiňované meta analýzy jako agregace kvalitativních studií. Přehled metodologií působí jen jako jakýsi rámec pro deklarovaný ad hoc přístup autorky, vlastní metodologickou práci však nikterak nedokládá. Zdroje rozčleňuje na základní 4 skupiny. U žádných se nezabývá jejich validitou, seznam použité literatury je působivý, autorčina autentická práce je zde zastoupena 8 přehledovými tabulkami a mnoha publikovanými pracemi. Autorka se hojně odkazuje, text je převážně tvořen odkazy na legislativu a normy EU a jak sama uvádí na dokumenty 4 typů: 1) interní obchodní dokumenty generované samotnými podniky, 2) srovnávací dokumenty generované polooficiálními recenzenty, srovnávací oficiální a polooficiální indexy, 3) politická legislativa a normy generované jednotlivými státy a 4) akademické práce.

V kapitole 1 glosuje historickou cestu společenské udržitelnosti opírající se o 3 základní pilíře (profit, planet, people) přes morální k sociální odpovědnosti skrze rozvoj evropské spolupráce a legislativy ji ukotvující. Vymezuje základní koncept udržitelnosti jako celospolečenské potřeby, která vede podnikání k vlastní odpovědnosti nikoliv pouze jako závazek k primárně zainteresovaným (stakeholders), ale k celé společnosti, kterou je nutno chápat také jako jednoho z těchto stakeholdrů, neboť společnost musí chránit své zdroje, dbát o rozvoj vlastní prosperity s ohledem na budoucí generace. Z tohoto pohledu zasazuje autorka udržitelnost cestou CSR do celosvětového kontextu a vymezuje tak podmínku udržitelného rozvoje jako rozvoje společnosti. Celou kapitolu rámuje

dokumenty OSN, legislativou a dokumenty EU nastavující rámec pro doporučení pro členské státy pro implementaci společenské odpovědnosti v podnikatelskou praxi. Hodnotí snahy o implementaci CSR do podnikání skrze legislativu v kontextu pragmatické obavy o snižování konkurenceschopnosti plynoucí z principiálního střetu strategické teze kapitalismu maximálního využití zdrojů pro maximální zisky a snahy vlád o udržitelnost těchto zdrojů pro prosperitu budoucích generací. Autorka tak ukazuje trnitou cestu k tomu, aby se CSR stala nedílnou součástí podnikání i národních politik přes fáze kulturní neochoty, kulturního pochopení a zakotvení. Toto dokumentuje na odkazovaných zdrojích nadnárodních i národních právních předpisech a směrnicích pro koordinaci jednotlivých států. Dokumentuje také, že CSR může být vnímána jako negativní zátěž, stejně jako cesta ke zlepšení ve všech oblastech udržitelnosti (ekonomické, environmentální a sociální) jako marketingová filosofie a strategie, která vede ke zvyšování prosperity a perspektivy podnikání skrze zvýšení tržního podílu, loajality zákazníků i zaměstnanců, posilování značky i reputace podniku. Představuje tedy CSR jako morální závazek podniků ke společnosti, který je možno naplnit za předpokladu nákladové efektivity a prokazatelného pozitivního vlivu na finanční výsledky a angažovanost zaměstnanců.

V kapitole 2 rešeršuje přístup EU k CSR v historickém kontextu od EHS, dokládající stěžejními dokumenty až po současnou EU Strategii 2020 a současnou evropskou agendu odrážející aktuální vnímání konkurenceschopnosti EU postavené na reflexi krize 2007-2008 a jejích dozvuků. Podrobně překládá hlavní priority a cíle této strategie a propojuje s udržitelností, resp. s CSR a glosuje přístup národních politik a podniků k reportingu CSR. V tabulce 1 přehledně konsoliduje směrnici EU 2013/34, ve které jsou vtělena doporučení k reportingu CSR. V této kapitole přechází také do české legislativy, jako ukázky implementace doporučení do národního kontextu viz tabulka 2, kde srovnává kategorie směrnice EU 2013/34 versus českou legislativu – zákon o účetnictví. Srovnáním uvedené legislativy za podpory dalších zdrojů dochází k vymezení hlavních 6 kategorií CSR, ve kterých by měla být implementována: 1) ochrana životního prostředí, 2) zájmy zaměstnanců, 3) společenské a komunitní zájmy, 4) dodržování lidských práv, 5) protikorupční a protiúplatkářské záležitosti, 6) výzkum a vývoj. Následně v tabulce 3 zasazuje (propojuje a srovnává) tyto vymezené oblasti do 3 hlavních pilířů udržitelnosti (ekonomika, životní prostředí, společnost). Dále pak glosuje legislativu a normy EU v kontextu relevantních dokumentů z jednotlivých kategorií SCR (GDRP) a ukazuje jak těžké je zakotvit a vymáhat hlavní principy CSR v národní a nadnárodní politice.

Kapitola 3 se věnuje evropské legislativě na ochranu proti nekalé soutěži podrobnou analýzou směrnice EU Unfair Commercial Practices Directive (dále jen UCPD). Zde opět glosuje vývoj evropské legislativy, přes kořeny křesťanství, základních principů evropského společenství i inspiraci. Přechází přes klamavou reklamu k ochraně spotřebitele a v USA v kontextu hospodářské soutěže jako hnacího motoru rozvoje společnosti. Uvádí klíčové normy EU v této oblasti a jako ilustraci jejich implementace uvádí českou relevantní legislativu – Občanský i obchodní zákoník. Zabývá se tím, co konkrétně UCPD přináší českému spotřebiteli a jak uchopit „průměrného spotřebitele“, ke kterému se ochrana v kontextu rozdílů UCPD a české legislativy vztahuje a ukazuje, jak nedostatečná implementace může způsobit právní nejistotu.

V kapitole 4 se autorka věnuje významu CSR pro spravedlivé obchodní praktiky v kontextu EU. Opírá se o směrnici UCPD, kterou podrobuje kritice z hlediska jejího naplňování a vymáhání, na národní legislativě a přístupech ukazuje na nedotažené právní úpravy a rozkoly. Dochází k závěru, že UCPD nezohledňuje možnosti jednotlivých členských států k nastavení pravidel regulujících obchodní praktiky s ohledem na zdraví, bezpečnost a ochranu životního prostředí. Analýza UCPD vrcholí ve shrnutí v tabulce 5 a 6, ve kterých ukazuje přesah potenciálu směrnice UCPD do udržitelnosti, resp. CSR a jak CSR v jednotlivých kategoriích podporují naplňování UCPD. Autorka dochází k názoru, že EU skrze směrnici UCPD a její režim má potenciál v uplatňování ochrany proti nekalým praktikám a CSR

má významný potenciál pro podporu a legitimitu tohoto uplatňování zejména v oblasti ochrany životního prostředí, společenských a komunitních záležitostech, antikorupční oblasti a v aktivitách vědy a výzkumu. V závěru kapitoly uvádí, že hypotéza H1: CSR má potenciál podporovat férovou obchodní praxi a tento potenciál je nedostatečně rozvinut.

Kapitola 5 se zabývá přístupem EU k ochraně duševního vlastnictví a zasazuje ji do kontextu podpory férové obchodní praxe a stimulace k inovacím a výzkumu v budování společné evropské ekonomiky. Autorka tento přístup glosuje skrze přijaté dokumenty a normy, které jsou však stále ve formě doporučení a která nestačí pro sjednocení národních politik. Na příkladu digitálního trhu ukazuje nekonzistentní přístup k digitalizaci jako motoru pro invenci, potřebu ochrany spotřebitele i ochranu duševního vlastnictví. Charakterizuje přístup EU jako oscilaci mezi představou nejpovolanějšího nařizujícího institutu a pragmatickou realitou, která je těžko slučitelná s proklamovanými prioritami a cíli Strategie EU 2020.

Kapitola 6 je věnována významu CSR pro ochranu duševního vlastnictví. Autorka v této kapitole navozuje kontext pro potvrzení druhé hypotézy, zda má CSR potenciál pro podporu inovací, invence a správného značení výrobků a tento potenciál není dostatečně rozvíjen. Především glosuje a posuzuje, zda implementace Strategie EU 2020, jejíž naplnění se odvíjí od nutné symbiózy EU s jejími členskými státy ve fungování institucí, politik a práva, je v souladu s proklamovanými prioritami v udržitelnosti CSR, rozvoje vzdělanosti s využitím chytrých technologií a zda se dostatečně zabývá CSR a IP. Glosuje kompetence EU při vymáhání této strategie. V textu propojuje IP a CSR, s odkazy na mnoho zdrojů dokládá, že ochrana IP přispívá k blahu společnosti, čímž to společně s CSR přispívá k jejímu rozvoji. IP a CSR vnímá jako morální závazky společnosti, které zpětně společnosti přinášejí benefity. Dokládá, že odpovědná, kvalitní a proaktivní CSR slouží profitu nejen stakeholderům, ale celé společnosti. Na příkladu uplatňování CSR ve vědě a výzkumu ukazuje cestu k návratnosti vložených nákladů do výnosů skrze zvýšení loajality zákazníků, zvýšené reputace a stabilními obraty. Autorka v rámci řešených prací a legislativy dochází k závěru, že EU si je dobře vědoma významu udržitelnosti a ochrany duševního vlastnictví, ale nedostatečně vytváří podmínky pro plnou synergii CSR a IP a také díky tomu, představa o jednotné ekonomice a sociální společnosti v rámci EU zatím zůstává nereálná, zejména vlivem selhávání institucí. Na druhé straně ukazuje příklady, kdy evropské právo dokáže ochránit IP ve sportovním odvětví a zůstává tedy pozitivní v přesvědčení, že situace se může zlepšit. V této kapitole jsou uvedeny další dvě tabulky. Tabulka 7 shrnuje přesah potenciálu IP a udržitelnosti CSR ve zvolených kategoriích: autorské právo, ochranná známka a patent, reprezentující obsah ochrany duševního vlastnictví. Průnik obou oblastí v těchto kategoriích pak hodnotí z hlediska využití jejich synergického potenciálu v nastavené legislativě, resp. přístupu EU, jako částečně využívaný jednotlivými digitálními trhy, stále více využívaný a částečně využívaný v posloupnosti uvedených kategorií. Tabulka 8 pak přináší přehled podporující potenciálu CSR k ochraně duševního vlastnictví. Uvádí zde již 6 vymezených kategorií reprezentující obsah CSR a zasazuje je do problematiky IP a jejich propojení pak označuje stupně významnosti: vysoký u kategorie ochrany životního prostředí, střední u společenských a komunitních záležitostí a extrémně významný v aktivitách vědy a výzkumu. U kategorií zájmy zaměstnanců, dodržování lidských práv a protikorupčních záležitostí je uvedeno TBD – bude upřesněno, zřejmě dalším výzkumem. Z tohoto shrnutí pak vychází při potvrzení druhé hypotézy, že CSR má potenciál pro podporu invence, inovace a řádného značení výrobků a tento potenciál je nedostatečně rozvinutý.

V závěru autorka shrnuje, že navzdory Strategii EU 2020, která proklamuje priority udržitelného růstu založeného na spravedlivé soutěži a ochraně duševního vlastnictví, se nenaplnuje cíl EU být více konkurenceschopnou a na vědomostech založenou ekonomikou. Z mnoha důvodů a příčin je angažovanost všech stakeholderů stále nedostatečná v otázce udržitelného růstu a společenské

odpovědnosti, přestože CSR a ochrana duševního vlastnictví je správnou cestou k jejich dosažení. Sama autorka na základě rozsáhlé rešerše a dosavadní vlastní práce považuje celou problematiku za aktuální a hodnou dalšího výzkum, zejména v otázce využití synergického potenciálu CSR a IP pro překonávání překážek synergie CSR a IP na cestě ke konkurenceschopné a udržitelné ekonomice EU.

Závěrem

Předložená monografie je aktuální a ukazuje, jak klíčové pro další rozvoj společnosti Evropské Unie jsou otázky společenské odpovědnosti a ochrany duševního vlastnictví. Autorka tuto problematiku zasazuje do legislativy EU, nadnárodních i národních norem, konkrétními příklady ukazuje nutnost jejich legislativní podpory, ale i vymáhání. Na rešeršovaných zdrojích vykresluje potenciál obou fenoménů a jejich podhodnocení v praxi vlivem malé angažovanosti relevantních stakeholderů, přičemž i společnost také vymezuje jako významného stakeholdera.

Pro *nelegislativce* je monografie náročnou četbou, množství předkládaných zdrojů je působivé, v mnoha případech však množství odkazů zabírá prostor pro vlastní práci autorky, která je pak prezentována hlavně v 8 tabulkách. Dle formy a rozsahu bych práci charakterizovala jako přehledovou studii (Scoping review) založenou na bohaté rešerši a syntéze publikovaných výsledků. Klíčové výzkumné otázky považuji v kontextu problematiky za relevantní a cestu k hledání odpovědí za legitimní, nicméně potvrzení dvou hypotéz nepovažuji za validní. Chybí mi explicitní metodologické propojení a podložení důkazy. Postrádám dostatek důkazů provedené metaanalýzy založené na systematickém přístupu evidence based, na kterou se autorka odkazuje. U hypotéz postrádám operacionalizaci proměnných a jejich měření (co znamená dostatečně rozvíjený potenciál?). Autorka se nezabývá validitou citovaných studií, mnohdy se odkazuje jednou větou na celý zdroj bez upozornění na konkrétní část (stránku) a druhou větou na další zdroj, vše ve velmi obecné rovině neposkytující validní relevanci zdrojů.

Práce vytváří dobrý teoretický rámec pro další výzkum, ve kterém by bylo vhodné ověřit hypotézy z pohledu jednotlivých stakeholderů v obchodní praxi, tedy z hlediska podnikové ekonomiky. Je otázkou, zda práce svým zpracováním a zaměřením autorky patří do zvoleného oboru habilitace Podniková ekonomika a management. Nicméně oba zkoumané fenomény do oboru habilitace patří, proto doporučuji práci k obhajobě.

Přes uvedené doporučuji práci k obhajobě s předpokladem, že autorka předloží vlastní metodologický rámec založený na systematickém přehledu a výsledky provedených metaanalýz v rámci kvalitativního i kvantitativního výzkumu, který ve své práci použila.

V Pardubicích dne 19. ledna 2021

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D.

Fakulta zdravotnických studií

Univerzita Pardubice